

Retorik i skolan?

En undersökning kring muntlig framställning med inriktning på begreppet retorik

Rhetoric in school?

An examination of oral presentation focusing on the concept of rhetoric

Sanna Olsson

Fakulteten för humaniora och samhällsvetenskap

Svenska/ Grundskoleläraryrket år F-3

Avancerad nivå/30 hp

Handledare: Helen Hjalmarsson

Examinator: Andreas Jacobsson

Datum: 2017-05-31

Abstract

The purpose of this study is to investigate how teachers work with oral representations and rhetoric in grades 1-3. This was chosen partly because it caught my interest and my own experience. Hopefully, after this work, I will have more knowledge about oral representation and rhetoric and how it can be used as a natural part of the teaching is given.

When it comes to the method of this work, qualitative interviews were chosen. The reason for this is because the focus should be on the pedagogue and its experiences and thoughts. If the focus had been on obtaining fact-based responses, the choice instead had fallen on quantitative interviews.

The results of the work showed that rhetoric is used to a large extent in today's school. However, it is usually not referred to as rhetoric, but it is instead called oral presentation. Most informants argue that the purpose of working with oral presentation is to make students dare to express themselves. Something that also reflects parts of rhetoric, both in terms of telling something or expressing their views. When it comes to describing the work itself, there are many discussion and conversation exercises. When it comes to the results of the interviews versus what the research addresses, there are both differences and similarities. These will be reported in the discussion section of the work.

Keywords

Oral presentation, Rhetoric, The art of speaking, Interaction

Sammanfattning

Syftet med denna studie är att undersöka hur pedagoger arbetar med muntliga framställningar och retorik i årskurs 1-3. Detta valdes dels för att det fångade mitt intresse samt egna erfarenheter. Förhoppningar finns att jag efter detta arbete tillägnats mer kunskap kring muntliga framställningar och retorik och hur dessa kan användas som en naturlig del i undervisningen.

När det kommer till metoden för detta arbete valdes kvalitativa intervjuer. Anledningen till det är för att fokuset ska vara på pedagogen och dennes erfarenheter och tankar. Skulle fokus varit på att få fram faktabaserade svar hade valet istället fallit på kvantitativa intervjuer.

Resultatet av arbetet visade att retorik används i stor utsträckning i dagens skola, dock benämns det oftast inte som retorik utan det kallas istället för muntlig framställning. De flesta informanterna menar att syftet med att arbeta med muntlig framställning är att få eleverna att våga uttrycka sig. Något som även speglar delar av retoriken, både när det gäller att berätta något eller uttrycka sina åsikter. När det kommer till att beskriva själva arbetet ingår mycket diskussions- och samtalsövningar. När det kommer till intervjuernas resultat kontra vad forskningen tar upp finns det både olikheter och likheter. Dessa kommer redovisas i arbetets diskussionsdel.

Nyckelord

Muntlig framställning, Retorik , Konsten att tala, Interaktion

Innehållsförteckning

1. Bakgrund, Syfte och frågeställningar	1
1.1 Bakgrund	1
1.2 Syfte.....	2
1.3 Frågeställningar	2
2. Forsknings- och litteraturgenomgång	3
2.1 Retorikens historia	3
2.2 Vad är retorik.....	4
2.3 Talträningens förutsättningar och mål.....	5
2.4 Styrdokument.....	7
2.5 Skolan och retoriken.....	8
3. Teoretiska utgångspunkter.....	10
3.1 Sociokulturella perspektivet.....	10
3.2 Den proximala utvecklingszonen.....	10
3.3 Den sociala konstruktivismen.....	11
4. Metodologisk ansats och val av metod.....	12
4.1 Vald metod	12
4.2 Genomförande	12
4.3 Urval	13
4.4 Etiska ställningstaganden	14
4.5 Reliabilitet och validitet.....	14
5. Resultat och analys.....	17
5.1 Informanterna	17
5.2 Pedagogernas syn på retorik.....	17
5.3 Om och hur förstår lärare sitt arbete med muntliga framställningar som retorik?.....	17
5.4 Hur beskriver lärare sitt arbete med muntliga framställningar?	19
5.5 Finns det enligt lärarna en progression i arbetet med muntliga framställningar/retorik.....	21
5.6 Sammanfattande analys.....	22
6. Diskussion	24
6.1 Metoddiskussion	24
6.1.1 Genomförande	24
6.1.2 Etiska ställningstaganden	25
6.1.3 Urval	25
6.1.4 Reliabilitet och validitet.....	26

6.2 Resultatdiskussion.....	26
6.2.1 Om och hur förstår lärare sitt arbete med muntliga framställningar som retorik?.....	26
6.2.2 Hur beskriver lärare sitt arbete med muntliga framställningar?	28
6.2.3 Finns det enligt lärarna en progression i arbetet med muntliga framställningar/retorik?.....	29
6.2.4 Slutsats	30
6.2.5 Lärdom och vidare forskning.....	31
Referenslista	32

Bilagor: Informationsbrev och intervjufrågor

1. Bakgrund, Syfte och frågeställningar

1.1 Bakgrund

Anledningen till att jag valde att skriva och undersöka om muntliga framställningar och retorik, är på grund av egna erfarenheter. Just arbetet med att lära och förbereda elever för olika talsituationer är något jag som student har sett lite av under min praktik. Jag har även valt att ta med retorik i denna undersökning, trots att det inte står något om retorik i dagens läroplan. Detta för att jag vill lyfta begreppet retorik för att ta reda på om det är något som det arbetas med ute i våra skolor eller inte. Det jag hoppas få ut av denna undersökning är att lära mig själv mer om tillvägagångssättet för hur man kan arbeta med muntliga framställningar i skolans undervisning men också för att få mer kunskap om vad som egentligen ingår när man talar om retorik.

Pernilla Rönnlid har i en tidningsartikel som heter "Lära för livet" intervjuat retorikpedagogen Gunlög Å Lindell (2013 s.27) som beskriver retorikarbetets process som ett träd. I förskoleklass och årskurs 1 och 2 är man längst ner på trädet. Då befinner man sig vid jorden och rötterna och där sker arbetet med respekt, lugn och ro. De tjockaste rötterna symboliserar åsikter, talet och lyssnandet. Detta berörs i årskurs 2 och 3. Längs stammen börjar man titta på språkkunskaper. Högst upp i trädets krona berörs retorisk analys, medling, konflikthantering och kritiskt tänkande. Hit vill man och dessa arbetas det med i det högre årskurserna. För att komma hit måste alla börja längst ner där det handlar om respekt och att lyssna på varandra (Rönnlid 2013 s.27).

Olsson Jers menar att det är av stor vikt att besitta en god kommunikativ kompetens. Det är en nödvändighet för att en människa ska kunna vara en god demokratisk medborgare i olika kommunikationssituationer (Olsson Jers 2010 s.10). Något som Olsson Jers också tar upp i sin avhandling är att en demokrati är beroende av medborgarna som lever i den. De bör kunna delta när det gäller samhällets politik och låta andra höra sina åsikter i vårt offentliga samhälle. Det är idag ett av skolans uppdrag att fostra eleverna till demokratiska medborgare (Olsson Jers 2010 s.18).

Dysthe lyfter fram att ett klassrum som är flerstämmigt och dialogiskt är en nödvändighet. Dysthe poängterar att det är nödvändigt inte bara för att eleverna ska lära sig alla ämneskunskaper och lära sig att tänka självständigt. Det är även viktigt för eleverna när de kommer upp i vuxen ålder. Då är det viktigt att kunna föra dialoger med andra samt kunna tala i olika situationer (Dysthe 1996 s.249).

1.2 Syfte

Syftet med denna studie är att undersöka hur pedagoger arbetar med muntliga framställningar och retorik i årskurs 1-3.

1.3 Frågeställningar

För att ta reda på hur pedagoger arbetar med muntlig framställning samt deras medvetenhet kring retorik har jag formulerat tre frågeställningar:

- Om och hur förstår lärare sitt arbete med muntliga framställningar som retorik?
- Hur beskriver lärare sitt arbete med muntliga framställningar?
- Finns det enligt lärarna en progression i arbetet med muntliga framställningar/retorik?

2. Forsknings- och litteraturgenomgång

2.1 Retorikens historia

Under 1800-talets första del hade kyrkan stor inverkan på vad som skulle undervisas och förmedlas ute i skolorna. Fokus låg på att träna läs- och skrivfärdigheten men det uppdagades också att det fanns en efterfrågan på framtida yrkesmän som skulle kunna tala när det gällde sammanhang som var offentliga. Helt plötsligt var kyrkans bildning inte lika viktig som den tidigare hade varit. Istället lades all kraft på att lära eleverna att tala och skriva i offentliga sammanhang. Den av det båda som var viktigast ansågs vara att behärska skrivandets färdighet. Men eftersom man även kommit fram till att talet också var en viktig förmåga att kunna bemästra var man tvungen att även öva eleverna i detta (Olsson Jers, 2010: s.97+98 ff). Från att ha varit en central del i skolan försvinner retoriken helt från skolans scheman under den senare delen av 1800-talet. Det man ersatte retoriken med var olika talövningar, det var alltså det enda muntliga som försiggick i skolan under denna tid. Dessa talövningar var inte riktade till hur eleverna skulle lära sig att tala och framföra olika anföranden. De talövningar som fanns var riktade till lärarna och skulle hjälpa dem att öva hur de skulle tala till sina elever på bästa sätt (Olsson Jers, 2010, s.99).

Intresset för retorik återkommer i skolorna under 1990-talet och man börjar där åter igen förstå att det är viktigt att träna och förbereda eleverna inför att tala (Beronius & Ekenwall. (u.å). s. 5).

Från och med 1990-talet är övningar för att träna sig inför olika talsituationer inte det som är fokus när det gäller svenskämnets muntliga del. Dock läggs det mycket stor vikt vid det sociala samspelet i klassrummet, dialogen elever emellan samt dialogen mellan elever och lärare. Talandet ses nu som en förmåga tillsammans med att kunna skriva, läsa och lyssna. Detta är också centrala delar inom retoriken även om det inte är ren talekonst (Olsson Jers, 2010, s.100).

Retorik har alltså gått från retorik till talövning, från talövning till muntlig framställning och till sist har retorik blivit muntligt anförande. Denna förändring har pågått under 160 år. I dagens skola arbetar man med övningar och metoder kring retorik men just begreppet retorik benämns alltså inte utan muntlig framställning är ett vanligare begrepp (Olsson Jers, 2010, s. 101).

2.2 Vad är retorik

Så vad är retorik för något? Slår man upp ordet retorik i ett uppslagsverk eller på internet får man bland annat fram betydelsen ”vältalighet” ”talekonst” och ”konsten att tala och övertyga” (Beronius & Ekenwall. (u.å). s. 3).

En person som har kunskap om retorik är Tina Kindeberg (2012). Hon hävdar att vi inte har fått rösten för att tala med oss själva utan vi har fått den för att kunna utbyta tankar och känna gemenskap. Som människa används talet för att föra vidare det man själv redan vet och på så vis kunna lära någon annan något nytt. På detta sätt kan man själv även tillägna sig nya kunskaper från andra människor (Urskola: Dialogen i klassrummet, 2012). Det är en nödvändighet att arbeta aktivt med retorik i skolan av en annan anledning än att använda sin röst. Olsson Jers menar att det krävs en god kommunikationskompetens för att barn och unga ska komma ut i samhället och fungera som demokratiska medborgare (Olsson Jers, 2010, s.6). Olsson Jers får medhåll. I skolans läroplan skriver man såhär: ”Undervisningen ska bedrivas i demokratiska arbetsformer och förbereda eleverna för att aktivt delta i samhällslivet” (Skolverket 2011 s.8).

Att bli och vara en god språkanvändare är viktigt både i senare skolgång men även i vuxenlivet. När det kommer till att utvecklas till en god demokratisk medborgare handlar det inte bara om att kunna tala för sig själv utan om att också vara en god lyssnare. Dessa två ska integrera med varandra och man bör bemästra båda för att vara en god och aktiv språkanvändare (Skolverket 2016 s.23).

När det gäller klassisk retorik handlar det om olika aktiviteter med ord. Det handlar inte enbart om att stå längst fram och tala inför en grupp. Det handlar även om att kunna samtala, diskutera och argumentera (Kindeberg 2011 s.21).

Det finns en process inom retoriken som kallas för retorikens arbetsprocess. I denna arbetsprocess ingår sex olika faser. Dessa presenteras här nedan:

- **Intellectio**- denna fas handlar om att kunna förstå kommunikationssituationen och de faktorer som påverkar denna.
- **Inventio**- den här fasen handlar om vilka argument som passar till den aktuella kommunikationssituationen. Det handlar även om att upptäcka dessa argument och ta fram källor som stödjer dem.
- **Disposito**- när man kommit till denna fas handlar det om att kunna ordna de argument man har och sitt innehåll så passande som möjligt.

- Elocutio- I denna fjärde fas ska man välja det bäst och mest lämpliga språk och stil på det som ska presenteras.
- Memoria- I detta steg handlar det om att öva inför sitt framförande. Det är vanligt att skriva någon form av manus eller stödanteckningar.
- Actio- Det är vid detta steg dags för själva presentationen eller framförandet (Olsson Jers, 2011, s.32-34).

Det räcker inte att endast samla information för att tillägna sig kunskap. Lärandet sker först när innehållet organiseras och anpassas efter den aktuella kommunikationssituationen. Detta är något som medvetandegörs när man arbetar med den retoriska arbetsprocessen (Olsson Jers, 2011, s.32).

När en konversation sker med en annan person tar man ofta omedvetet hjälp av tre förmågor. Dessa förmågor härstammar från den antika retoriken och kallas för *Ethos*, *Logos* och *Pathos*. *Ethos* är förmågan att skapa förtroende. Det betyder att med hjälp av ord kan man bygga ett förtroende gentemot den man talar med. Nästa förmåga är *logos* och den handlar om att välja ett språk på en nivå så att den/de som lyssnar förstår budskapet. Även om talaren skapat ett förtroende hos lyssnaren så hjälper inte det om den som lyssnar inte förstår. Därför behöver båda dessa förmågor bemästras i en interaktion (Sigrell 2008 s.41).

Den sista förmågan som behövs när man talar med någon är *pathos*. *Pathos* handlar om att väcka känslor hos mottagaren, det gäller att beröra på något sätt. Alla dessa tre förmågor behövs för att kunna tala till någon och övertyga någon. Bemästras alla tre förmågorna samtidigt är chansen stor att man övertygar eller väcker ny kunskap hos mottagaren (Sigrell 2008 s.42).

2.3 Talträningens förutsättningar och mål

Det är viktigt att det finns förutsättningar för att träna elevers talträning och en viktig sådan är klassrumsklimatet. Det är viktigt att som pedagog bygga upp en bra miljö för eleverna där de känner en trygghet och vågar uttrycka sig inför och med varandra. Alla skolans lärare har ett stort ansvar inför att förbereda och utveckla elevers förmåga att tala. Det gäller inte bara inför en grupp utan i olika muntliga situationer som en människa kan ställas inför (Prage & Svedner 2008, s.39). Detta lyfts även upp i skriften *Nya språket lyfter* som Skolverket tagit fram som en vägledning när det gäller att läsa, skriva och tala. Känner eleverna sig trygga kommer de våga uttrycka sig. De kommer även våga att dela med sig av sina åsikter (Skolverket 2016

s.24). Skolverket (2016 s.6) menar att om en elev inte känner sig bekväm kanske det resulterar i att den inte vill tala alls. Därför är det oerhört viktigt att som lärare hela tiden arbeta för att ge eleven goda förutsättningar och skapa trygga miljöer.

Något som också är en förutsättning är att eleven har krav på sig. Har man höga förväntningar på sig görs ett bättre arbete än om det inte finns några förväntningar alls. Detta gäller inte bara i arbetslivet utan även i hög grad i skolan. Om en elev vet att läraren förväntar sig en viss sak eller ett visst resultat vet också eleven att han eller hon inte skulle ha dessa krav på sig om inte läraren trodde på den. Om läraren visar för eleven att det den säger är intressant och värt att kommentera så ökar i sin tur elevens självrespekt och tron på sig själv (Dysthe 1996, s.241).

Många elever kan känna sig oroliga över att behöva tala inför andra, det spelar ingen roll om det gäller att stå längst fram inför en grupp eller tala i mindre grupper. Skolverket skriver att eleverna ska ges möjlighet att träna på ”muntliga presentationer och muntligt berättande om vardagsnära ämnen för olika mottagare” (Skolverket 2011 s.248). Här nedan kommer det förslag på hur denna träning kan se ut stegvis (Palmér 2010 s.95).

- Det kan vara bra som pedagog att se till att elever får en chans att uttrycka sig tidigt i sin skolgång. Då bör fokuset inte ligga på vad eleven säger utan mer på att den faktiskt vågar uttrycka något. Får man inte in vanan tidigt kan det lätt bli att elever som är osäkra aldrig kommer yttra sig i klassrummet.
- Något som även kan vara bra att tala med eleverna om är hur en publik ska agera. Man berättar för dem att det är lika viktigt att vara publik och lyssnare som att vara talare. Är man en god publik som visar respekt blir det även enklare för talaren att genomföra sitt muntliga framförande.
- För att inte skapa den nervositet som kan uppkomma för eleverna när det gäller att tala inför andra är det viktigt att samtala med dem. En diskussion förs om att det är naturligt att känna nervositet när man ska uttrycka sig i vissa muntliga situationer.
- Något som kan vara jobbigt med att stå och tala inför andra är att en talare har alla blickar på sig. Detta kan man förbereda eleverna inför genom lekfulla övningar så som par-intervjuer, gissningsövningar och rollspel.
- Något som kan vara bra att tänka på som pedagog är att inte utsätta eleverna för det värsta först utan att börja lätt. Man kan låta eleverna få framträda i smågrupper, sedan gå vidare till att framträda parvis. Själva målet är att framträda helt själv.

- Det är viktigt att som pedagog ge mycket positiv respons till eleverna som framträder. Det är viktigt att man lyfter fram vad eleven gjorde bra i sitt framförande. Sådant beröm är lätt för eleverna att ta med sig till sitt nästa tal (Palmér 2010 s.95).

Många funderar säkert på vad målet med talträning egentligen är. Målet är att under elevens skolgång ge denne kunskap och självförtroende när det gäller att tala. I samhället är det viktigt att kunna argumentera och diskutera förändringar och även kunna visa vem man själv är som person och då är talet högst väsentligt (Prage & Svedner 2008, s.40).

2.4 Styrdokument

I kommentarmaterialet till skolans läroplan som Skolverket gett ut står det:

Att bygga upp kunskaper i att tala, lyssna och samtala är en komplex process som utvecklas under alla skolåren och innefattar många olika delar. En väsentlig del är att kunna delta i samtal av olika slag. (Skolverket 2016 s.14)

Dysthe (1996 s. 249) menar att det är en ren nödvändighet att klassrummet är dialogiskt och flerstämmigt. Dels för att eleverna ska lära sig alla ämneskunskaper och tänka självständigt. Men det är också för att i skolan kunna visa för eleverna hur det fungerar ute i samhället. Att man som medborgare bör kunna tala för sig själv i olika kommunikationssituationer. I skolans läroplan står det att ”genom undervisningen i ämnet svenska ska eleven sammanfattningsvis ges förutsättningar att utveckla sin förmåga att lyssna och återberätta i olika samtalssituationer” (Skolverket 2011 s.248).

I kommentarmaterialet skriver man också att ”kunskapsområdet som handlar om hur man talar, lyssnar och samtalar har stor betydelse för elevernas tilltro till sin egen språkförmåga” (Skolverket 2016 s. 14). Känner man en trygghet med språket ökar chansen att eleven vågar delta i diskussioner och argumentera för sina åsikter. En språklig förståelse kan också hjälpa eleven att tänka utanför sin egen box och kan på så sätt få nya infallsvinklar (Skolverket 2016 s.8). I läroplanen står det även i syftestexten under ämnet svenska att eleven ska ges förutsättningar att utveckla sitt tal- och skriftspråk. På det sättet kommer de få en större tilltro till sin egen språkförmåga (Skolverket 2011 s.247).

Skolverket (2011 s.8) skriver även såhär: ”Skolan ska vara öppen för skilda uppfattningar och uppmuntra att dessa förs fram. Den ska framhålla betydelsen av personliga ställningstaganden och ge möjligheter till sådana”. Om detta ska gå att genomföra, så talar Kindeberg (2012) om att där spelar pedagogen en stor roll. Kindeberg menar att för att kunna genomföra denna del av skolans uppdrag är det viktigt att läraren visar för eleverna att den är genuint intresserad.

Om man som lärare visar sina elever att man är intresserad av vad just de har för åsikter kring ämnet så känner eleverna av det och vågar då berätta och tala om sin sak. Kindeberg menar även att retorik är något som finns inom en utan är något som behöver tränas upp med hjälp av andra människor, till exempel en lärare (Urskola: Dialogen i klassrummet 2012).

2.5 Skolan och retoriken

När det handlar om skolan och retoriken kan en första tanke vara att där är det ingen som arbetar med det. Men efter att ha läst Åsa Rehnströms artikel: Nå fram med ditt budskap, som publicerades av lärarförbundet ändras uppfattningen. Rehnström (2011) skriver att som pedagog använder vi oss av retorik. Retorik används i allt från samling med barnen, kollegieplanering till att ge information till föräldrarna. Ofta tänker man inte på att det är retorik som används förrän någon påpekar det. Anledningen till detta är att när det talas om retorik kopplas det ofta till konsten att tala. Det man vet lite om är att retorik också handlar om att kunna lyssna och kunna använda vårt kroppsspråk och vår röst. Det är nämligen så att när någon förmedlar något är det ungefär 8% som våra ord står för och resten är kroppsspråk och röst (Rehnström 2011). Retorik är något som våra pedagoger skulle behöva bli mer medvetna om vad det är. Faktum är att det i hög grad är aktuellt i våra skolor men det skulle behövas mer kunskap om vad som faktiskt ingår när det kommer till själva retorik-begreppet (Urskola: Dialogen i klassrummet 2012).

Lyssnandet är en central del när det kommer till en talsituation och detta diskuterar Anne Palmér. Palmér (2008 s.27) menar att för att en talsituation ska bli bra behöver den som lyssnar vara aktiv. Om alla ger talaren uppmärksamhet och verkligen tar in det som sägs kan man efter den muntliga framställningen lyfta fram intressanta aspekter som fördes fram vid presentationen eller diskussionen. Detta bidrar då till den viktiga klassrumsdialogen.

Efter att ha lyft fram olika tankar om vad som ingår i retorik kan man fundera på hur arbetet skulle kunna gå till och hur det skulle kunna introduceras. Palmér talar om vikten av att ha en systematisk talundervisning men att börja lätt för att sedan öka svårighetsgraden när eleverna är redo. Det kan handla om muntliga aktiviteter så som olika övningar och lekfulla improvisationer. Det är alltså meningen att dessa övningar ska skapa en trygghet hos eleverna att tala inför varandra och våga framföra sina åsikter (Palmér 2008 s.26).

När det kommer till det Palmér skriver om att starta lätt för att sedan öka svårighetsgraden är något som även tas upp i Skolverkets bedömningsstöd Nya språket lyfter. Skolverket (2016 s.23) menar att när det handlar om det tidiga lärandet av det talade språket krävs det att

läraren börjar någonstans och inte gör det för svårt. En bra start kan vara att elever och lärare tillsammans talar om något de läst eller pratat om i skolan. Vid en sådan situation kan det vara lägligt för läraren att ställa öppna frågor till eleven och samtidigt försöka göra så att de kopplar samtalsämnet till egna erfarenheter. Efter detta kan eleverna få prova på att tala med varandra i små grupper för att sedan bli större, just för att vänja dem och hela tiden utmana deras språkförmåga.

Det som lyfts fram för att träna elevers förmåga att diskutera och framföra sina åsikter är smågruppsamtal. Här gäller det för läraren att inte vara för delaktig i elevernas samtal utan den uppgift läraren har är att ge eleverna nya fakta, information eller ett ämne som de ska diskutera kring. Orsaken till att läraren inte ska ingripa för mycket är för att det är viktigt att eleverna får det här utrymmet till att utveckla sina tankar och även få andras synpunkter (Palmér 2008 s.28 ,37).

3. Teoretiska utgångspunkter

Till detta arbete har det sociokulturella perspektivet och den sociala konstruktivismen valts ut som utgångspunkt.

3.1 Sociokulturella perspektivet

En person som var betydelsefull inom det sociokulturella perspektivet var en rysk pedagog vid namn Lev Vygotskij (1896-1934). Man kan säga att det är hans idéer som har gjort det sociokulturella perspektivet till vad det är idag när det handlar om hur människor tänker och hur man kan utvecklas (Säljö 2000 s. 48).

Det sociokulturella perspektivet handlar om att för att tillägna sig kunskap behövs den kommunikativa interaktionen mellan människor. Det sociokulturella perspektivet lyfter fram att det är genom att kommunicera med andra som människor lär sig kunskaper och färdigheter. När det kommer till elever och barn menas det att de lär sig genom att se hur andra gör. De kommer sedan ta efter och ta med dessa kunskaper in i framtida situationer som de kommer att ställas inför (Säljö 2000 s.37).

Säljö (2000 s.67) menar även att språk och kommunikation är det centrala när det kommer till det som sammanbinder barnet och omgivningen, alltså det som sammanbinder barnet och kunskap. Han menar att om barnet ges chans att kommunicera i till exempel lekar och med sina klasskamrater gör detta att barnet får en bredare förståelse för hur andra ser på saker och ting. Därifrån kan barnet utveckla sina egna tankar och uppfattningar.

När det handlar om det sociokulturella perspektivet kan en människa aldrig sluta att utvecklas. Detta har att göra med att så länge det finns sociala och kulturella perspektiv finns det alltid mer att lära och det finns alltid utvecklingsmöjligheter (Säljö 2000 s.71). Något som Säljö beskriver som en nödvändighet för att fortsätta utvecklas är att kunna ta del av det andra människor har att dela med sig av (Säljö 2000 s.82). Detta innebär då att talet är viktigt när det gäller det sociokulturella perspektivet. Talet är en människas bästa verktyg när det kommer till att beskriva olika saker eller händelser som händer idag, sådant som har hänt eller sådant som kan hända i vår framtid (Säljö 2000 s.83).

3.2 Den proximala utvecklingszonen

Vygotskij var den som utformade teorin kring den proximala utvecklingszonen. Den innebär att det finns en konstaterad utvecklingsnivå där individen presterar helt på egen hand. Sedan finns det även den potentiella utvecklingszonen och den kan endast nås med hjälp och stöd av någon som besitter en högre kunskap än den man själv har (Säljö 2000 s.120). Den person

som ska utveckla sina kunskaper är då beroende av kompetens som den andra personen har under hela lärprocessen. Från att ha varit helt beroende av stöd från någon annan person så kan alltså individen till slut helt bemästra kunskapen på egen hand och använda dessa utifrån dennes behov (Kroksmark 2011 s.644). Det som är av stor vikt när det gäller den här utvecklingen är att personen som ger stöttning inte bör ge för mycket av det. Om den individ som ska utvecklas får för mycket stöttning kommer detta bidra till att utvecklingen helt stannar av. Den typ av stöttning som anses främja en individs utvecklande är i form av diskussioner och respons (Säljö 2000 s.123).

3.3 Den sociala konstruktivismen

En teori som är inne på liknande spår som det sociokulturella perspektivet är den sociala konstruktivismen. Denna teori menar att kunskap är något som skapas av människor som integrerar i sociala grupper och inte enskilt. Den sociala konstruktivismen är en del av den konstruktivistiska synen på lärande. Denna teori menar att varje individ skapar kunskap på nytt. Den nya kunskapen vävs samman med det individen redan vet. Detta gör att kunskapen kommer variera beroende på individ (Dysthe 1996 s.46).

När det kommer till just den konstruktivistiska teorin har den en utgångspunkt i form av en modell. Denna modell kallas för den socialt interaktiva modellen och den utgår ifrån att undervisningen ska vara dialogisk men den ska vara dialogisk på det sättet att eleverna ska få vara med och diskutera. Eleverna ska ses som en del av undervisningen och inte som ett objekt som behöver fyllas på med kunskap. Den konstruktivistiska teorin menar att om eleverna får vara med och samverka i en dialog så kan denna på detta sätt ta till sig kunskap som den sedan kan utforma efter sitt eget tänkande (Dysthe 1996 s.50).

Oavsett om man anser att kunskap och lärande uppstår enskilt eller tillsammans med andra kommer man någon gång behöva uttrycka sig inför andra. Det kommer alltid finnas en mängd elever som alla pratar olika just för att deras sociokulturella bakgrund är olika. Detta betyder att det alltid kommer att finnas olika röster i våra klassrum. I vissa kommer fler till tals än i andra. En viktig aspekt att tänka på är att det inte alltid räcker med att läraren ger eleverna ordet. Detta är för att alla elever inte klarar av att lyssna på varandra och ta varandras åsikter på allvar. Det är därför viktigt att arbeta med muntlig framställning och retorik för att eleverna ska klara av att möta varandra och uttrycka sig själva på ett bra sätt (Dysthe 1996 s.69).

4. Metodologisk ansats och val av metod

4.1 Vald metod

Den metod som valts för att genomföra detta examensarbete är kvalitativa intervjuer.

Kvalitativa intervjuer är lämpliga att använda om man är ute efter att förstå något på djupet, hitta mönster eller ta del av erfarenheter (Trost 2010 s.32). När det kommer till använda sitt språk menar det sociokulturella perspektivet att det är det viktigaste hjälpmedlet vi har för att kunna uttrycka oss, förstå världen och fördjupa vår kunskap (Säljö 2012 s. 190). För att jag skulle kunna få mer kunskap kring arbetet med muntliga framställningar och retorik i årskurs 1-3 som också är arbetets syfte valdes just intervjuer med pedagoger som genom sitt språk skulle kunna förmedla sin kunskap och erfarenheter kring det valda ämnet.

4.2 Genomförande

I denna undersökning har 5 grundskollärare intervjuats. Grundskollärarna som intervjuats undervisar i åk 1-3. Det skickades ett informationsbrev till de lärare som valde att delta. Informationsbrevet finns med som bilaga 1 här nedan där central information framgår.

Intervjuerna ägde rum på informanternas arbetsplats, för att inte besvära dem genom att de själva ska behöva befinna sig på en annan plats (Krag Jacobsen 1993 s.190). Intervjuernas längd har varit mellan 30-45 minuter. Detta var ett medvetet val för både mig som intervjuare och för informanterna. Det är ansträngande att intervjua någon eftersom lyssnandet hela tiden ska vara aktivt. Krag Jacobsen (1993 s.195) menar att om intervjun är för lång är risken stor att man som intervjuare tappar koncentrationen. Detta då det krävs mer energi än man tror att utföra en intervju. För informanternas del har man i åtanke att de har mycket att göra.

Chansen att få ett ja på sin förfrågan om deltagande kändes större om intervjun inte var alltför lång. En av intervjuerna genomfördes via telefon på grund av praktiska omständigheter. Den intervjun tog cirka 30 minuter precis som de andra.

En intervju har en inledande del, en mitt och en avslutning. När det kommer till att inleda en intervju är det vanligast att inleda den med neutrala frågor. Det kan vara sådant som är viktigt för helhetsintrycket (Patel & Davidsson 2011 s.77). Intervjuer inleddes med frågor angående hur länge informanten arbetat som lärare och vilka klasser denna är verksam i. Efter dessa frågor fortsatte intervjun med att komma in på de frågor som var utformade efter frågeställningarna. Patel och Davidsson (2011 s.77) skriver att intervjun bör avslutas neutralt. En intervju kan avslutas genom att det finns tid för informanten att lägga till något som den tycker är relevant eller för att ge avslutande kommentarer kring intervjun.

När det kommer till själva intervjufrågorna användes öppna frågor. Enligt Häger (2007 s.57) används öppna frågor om någon vill få något utvecklat eller förklarat. I detta examensarbete ligger fokuset på att titta närmare på hur man arbetar med muntliga framställningar och retorik i årskurs 1-3. För att kunna ta reda på det krävs det att ställa rätt frågor till verksamma lärare där de får chans att förklara hur just de arbetar med ämnet. Intervjufrågorna skickades ut till informanterna innan intervjun. Detta är något som Häger (2007 s.144) anser ge informanterna chans till att tänka över frågorna och därmed kunna ge mer välformulerade svar. Olika följdfrågor hade även förberetts till varje fråga.

Under intervjuerna gjordes ljudinspelningar och anteckningar. Trost (2010 s.74) menar att det finns både för- och nackdelar med att spela in. En fördel är att man under intervjun helt kan fokusera på vad som sägs utan att behöva anteckna samtidigt. Några nackdelar är att efterarbetet med att lyssna på sin inspelning tar tid. Gester och mimik syns heller inte på en ljudinspelning. Patel & Davidsson (2011 s. 87) pekar på ännu en nackdel, det kan vara så att inspelningsapparaten påverkar informanten och dennes svar, informanten kommer inte ha några problem att tala under inspelningen men det blir ändå ofta mer spontant när ljudinspelningen stängts av. Dalen (2015 s.34) skriver att inspelningsutrustning kan vara bra att använda vid kvalitativa intervjuer just för att få med informantens egna ord och se till att inte missa något som sägs.

4.3 Urval

Urval handlar om vilka individer som väljs till informanter när det gäller studien. När det kommer till att välja informanter till en kvalitativ intervju är det valet viktigt. Frågorna om vem som ska intervjuas, hur många som ska intervjuas och vilka kriterier de ska uppfylla. Det kan vara klokt att inte intervjuas ett för stort antal. Det beror på att det tar tid att genomföra varje intervju men också för att efterarbetet är tidskrävande. Det är dock viktigt att ha i åtanke att det material som samlas in måste ha tillräckligt bra kvalitet så att man får ett underlag att analysera (Dalen 2015 s.58).

När det gäller det här examensarbetet har det valts ut informanter som varit bäst lämpade. Eftersom jag studerar till grundskollärare årskurs F-3 så var det den kategorin som var aktuell när det gällde informanter. Efter att ha genomfört intervjuerna föll en av informanterna bort på grund av att denna arbetar med elever som behöver andra hjälpmedel när det gäller att kommunicera med andra människor. Detta kommer diskuteras vidare längre fram i metoddiskussionen.

4.4 Etiska ställningstaganden

När det kommer till de etiska ställningstaganden har vetenskapsrådet följts. I vetenskapsrådet beskrivs fyra huvudkrav som bör följas:

- Informationskravet.
- Samtyckeskravet.
- Konfidentialitetskravet.
- Nyttjandekravet (Vetenskapsrådet 2002 s.6).

Informationskravet handlar om att informera studiens deltagare om dess syfte. Det bör också framgå vilka rättigheter deltagaren har och vilken uppgift denne har. Det är viktigt att informera att deltagandet är frivilligt och man kan när som helst avbryta sin medverkan (Vetenskapsrådet 2002 s.7). När det gäller detta examensarbete har detta krav använts. Information har skickats ut som ett enskilt dokument. I denna information har det även framkommit i vilket syfte intervjuerna ska göras.

Samtyckeskravet handlar om att få samtycke från deltagaren (Vetenskapsrådet 2002 s.9). Även detta krav har varit aktuellt för detta examensarbete. Samtycke har inhämtats via mail från informanterna efter de tagit del av informationsbrevet.

Konfidentialitetskravet handlar om sekretess och offentlighet. De personer som väljer att delta ska känna sig trygga (Vetenskapsrådet 2002 s.12). I anslutning till det här examensarbetet har även detta krav följts. Eftersom det har skett inspelningar har dessa raderats när efterarbetet avklarats. Detta är något som jag försäkrat mina informanter om när förfrågan om inspelning genomförts. I denna uppsats står inte informantens namn utan de benämns som informant 1, 2, 3 och 4.

Det sista är *nyttjandekravet*. Detta krav tar upp vikten av att informera deltagarna i studien om att de uppgifter och den information som inhämtas endast kommer användas till det aktuella arbetet (Vetenskapsrådet 2002 s. 14). Detta krav har också det funnits med när det kommer till detta arbete. Vid varje intervjutillfälle och i informationsbrevet har det informerats om att det informanten delger endast används till detta examensarbete.

4.5 Reliabilitet och validitet

Begreppet reliabilitet avser att mäta tillförlitligheten av ett arbete. Begreppet validitet handlar om att kontrollera att det som ska mätas verkligen mäts.

Reliabiliteten handlar om att analysera hur tillförlitligt ett arbete är. Arbetssättet ska inte ändras eller påverkas av slumpmässiga händelser. När det gäller kvalitativa intervjuer är synvinklar ofta det man som intervjuare vill ha. Detta för att kunna jämföra sina intervjuer och urskilja skillnader och likheter mellan dessa (Troost 2010 s.131). I kvalitativa intervjuer är det just förståelsen för informantens tankar och erfarenheter som är i fokus (Troost 2010 s.132).

Troost (2010 s.133) skriver att när det gäller validiteten handlar det om att mäta det som är avsett att mätas. När det kommer till detta examensarbete avses det att svara på ett antal frågor som rör arbetet med retorik i skolan. Det är då viktigt att de intervjufrågor som utformats verkligen kan svara på de frågeställningar som ligger till grund för arbetet.

När det kommer till kvalitativa intervjuer finns vissa problem när det gäller trovärdigheten. Detta för att man är ute efter att ta del av personers erfarenheter och tankar (Troost 2010 s.133). Det gör att det inte är lika enkelt att mäta validiteten som vid en kvantitativ studie där det handlar om att mäta och på så sätt få fram värden. Vid denna typ av intervju stärks validiteten med hjälp av att mätningen som görs är noggrann (Patel & Davidsson 2011 s.105). För att ett kvalitativt arbete ska bli mer trovärdigt är det viktigt att följa de etiska riktlinjerna. Detta ska göras i samband med planeringen av hur insamling av data ska gå till samt genom hela arbetsprocessen (Troost 2010 s.134). När det kommer till datainsamlingen för detta examensarbete har reflektioner gjorts enligt Vetenskapsrådets anvisningar. Ur detta har de fyra huvudkraven vävts in och tagits i beaktande i arbetsprocessen med intervjuerna.

Vid kvalitativa arbeten mäts inte validiteten endast vid datainsamlingen. Trovärdigheten ska finnas med genom hela arbetet. För att titta på validiteten vid datainsamling när det gäller kvalitativa intervjuer bör man som intervjuare tänka på en viss detalj. Denna detalj är att intervjufrågorna är rättvisa för informanten så denne får möjlighet att kunna ge bra svar. Frågorna bör även vara ställda på ett sådant sätt att de verkligen svarar på det som är relevant. Därefter är det upp till intervjuaren att välja vad som är relevant att ta med samt göra rättvisa tolkningar av det som informanten delgivit (Patel & Davidsson 2011 s.106).

Det är vid en kvalitativ undersökning svårt att säga exakt hur valid arbetet är. Detta med tanke på att varje kvalitativ undersökning inte är den andra lik. På grund av detta är det svårt att ha några regler för att kunna mäta exakt hur trovärdigt ett kvalitativt arbete är (Patel & Davidsson 2011 s.106).

När man talar om reliabilitet och validitet finner man ännu ett begrepp, nämligen generaliserbarhet. Den väcker frågan kring vilka individer som ska ingå i en undersökning. Den tar även upp frågan om de resultat som förekommit skulle kunna gälla för fler individer. Inte endast de som deltagit i undersökningen (Patel & Davidsson 2013 s.56). Detta arbete har riktat in sig på grundskollärare åk 1-3. De resultat som framkommit skulle kunna vara fler pedagogers tankar kring just retorik. Dock finns det antagligen fler synvinklar och erfarenheter kring det. Hade arbetet varit av en annan karaktär där svaren går att mäta på ett annat sätt hade det kunnat vara en hög generaliserbarhet. Arbetet utgår nu från personliga tankar och erfarenheter vilket gör att det inte går att förutsäga om fler individer skulle uttrycka liknande svar.

5. Resultat och analys

Här nedan kommer resultaten av intervjuerna att redovisas. Det som kommer redovisas är resultaten av de frågeställningar arbetet har utgått från och som legat till grund för intervjufrågorna.

5.1 Informanterna

Intervjuerna har genomförts med fem verksamma lärare. Informant 5 kommer inte presenteras eftersom hen arbetar med elever som behöver speciella hjälpmedel. Detta var inte relevant för detta arbete.

- Informant 1 – Har arbetat i 13 år, i nuläget verksam i en åk 3:a.
- Informant 2 – Har arbetat i 7,5 år, i nuläget verksam i en åk 1:a.
- Informant 3 – Har arbetat i 9 år, i nuläget verksam i en åk 3:a.
- Informant 4 – Har arbetat i 16 år, i nuläget verksam i en åk 3:a.

5.2 Pedagogernas syn på retorik

Intervjuerna inleddes med en fråga som löd: Vad tänker du på när jag säger retorik? Här svarade informanterna både liknande och olika. Den första tanken som informant 1 hade när hen hörde retorik var att det handlade om konsten att tala inför en större grupp. Informant 2 var inne på liknande spår. En första tanke hen haft var att retorik har att göra med att tala inför någon annan. Hen säger att lyssnarens intresse ska fångas med hjälp av olika medel.

När informant 3 hörde retorik så var dennes första tanke ”Hur god man är på att tala”. Hen hade också tänkt att alla människor kommunicerar på olika sätt. Kommunikationen kan ske både i större grupper men även en till en. Informant 3 uttryckte det ”I stort handlar det om att kunna interagera med varandra”. Informant 4 tänkte även hen på konsten att tala, i olika situationer.

5.3 Om och hur förstår lärare sitt arbete med muntliga framställningar som retorik?

Detta var en av de första frågorna när det kommer till intervjuerna. Den fråga jag ställde var: Vilket syfte ser du med att arbeta med retorik? Det blev i alla intervjuer ganska tyst. Jag ställde då frågan en gång till men nu använde jag mig istället av muntlig framställning. Då förstod samtliga informanter vad jag menade. Jag frågade om det fanns något samband mellan retorik och muntliga framställningar, nästan alla informanter menade att retorik endast handlar om konsten att tala och olika talstrukturer medan muntliga framställningar handlar om det som står i vår läroplan, till exempel samtala, diskutera och argumentera. Så svaret på frågan är att alla informanter inte var bekanta med muntliga framställningar som retorik men

två av dem kunde se ett visst samband med retoriken som grund till den muntliga framställningen. Här nedan följer en genomgång om varför dessa pedagoger anser att det är viktigt att arbeta med muntliga framställningar och retorik.

Informant 1 sa att ”Syftet med att träna på att argumentera, samtala och diskutera handlar om att eleverna ska kunna göra sin röst hörd, våga stå för sin sak och föra fram sina åsikter”.

Hen menar att ännu ett syfte handlar om att få eleverna att förstå att om de lyssnar på varandra kan det leda till en bredare förståelse. Det är även viktigt att de får träna på att omvärdera sina åsikter och tankar vilket kan hända när man får andras syn på saker och ting. Hen säger även att ”ett annat syfte med att arbeta med muntliga framställningar är för att eleverna ska fundera på deras argument, håller dem eller kan det finnas andra sätt att tänka” (Informant 1).

Informant 2 menar att arbetet med muntliga framställningar syftar till att eleverna i slutändan ska kunna uttrycka sig, både sina åsikter och kunna berätta saker. Med berättande menar informant 2 att det handlar om att berätta om sig själv och om sådant man varit med om. Hen säger att retorik syftar till att eleverna ska kunna ta till sig det andra säger och andras åsikter. Informant 2 menar att barn behöver få träna på att uttrycka sig i olika former.

Informant 3 talar om att syftet handlar om att kunna lyfta alla elever. Målet är att alla elever ska våga tala och uttrycka sig. Hen menar att för att eleverna ska våga krävs det att det finns ett tillåtande klimat. Ordagrant sade informant 3 att ”det ska vara okej att säga vad man tycker, uttrycka sina åsikter och ställa frågor utan att få nedvärderande kommentarer”.

Informant 3 menar att arbetet med klassrumsklimatet ständigt pågår. Hen menar att det kan vara avgörande för elever när det kommer till att våga tala och uttrycka sig inför sina klasskamrater. Även informant 1 talar om klassrumsklimatet, hen menar att relationen är viktig, både elever emellan samt elev till lärare. Informant 1 anser att detta bidrar till att eleverna blir bekväma och vågar uttrycka sig.

Informant 4 har en annan synvinkel. Hen menar att syftet med att arbeta med retorik handlar om att ge eleverna kunskap om hur språket kan användas. Hen menar att det är viktigt att eleverna förstår att det finns regler även för det talade språket och inte endast för skriftspråket. Hen talar om att det självklart är viktigt att eleverna kan uttrycka sig men menar att för att de ska kunna göra det på ett så bra sätt som möjligt krävs det att de vet att man talar olika beroende på situation. Informant 4 menar dock att det kan finnas svårigheter med att få eleverna att förstå detta. Då är det viktigt att samtala om det, att man ger exempel. Hen menar

att ett sådant exempel som skulle kunna ges är att man samtalar om att det inte är passande att uttrycka sig på samma sätt hemma som i skolan. Då är det, enligt informant 4, viktigt att förklara för eleven varför det är så, att det handlar om att man kan ha olika roller beroende på var man befinner sig.

5.4 Hur beskriver lärare sitt arbete med muntliga framställningar?

Alla informanter beskriver ett liknande arbetssätt. Dessa informanter berättar att de arbetar mycket med diskussioner, argumentationer, samtal och återberättande i form av olika övningar. Något som de också har gemensamt är att det muntliga arbetet ofta sker i grupper eller par. Även här finns vissa olikheter som kommer redovisas här nedan.

Informant 1 menar att för att eleverna ska få träna på alla dessa delar är det upp till varje pedagog att iscensätta denna typ av uppgifter i alla ämnen och inte bara i ämnet svenska. Hen säger att "Muntliga framställningar är något som tränas i alla ämnen. I matte handlar det om att diskutera och jämföra sina svar och prata kring varför man fått olika. I No kan det handla om att eleverna jämför experimentens utfall och resonerar och diskuterar kring varför inte resultatet blev detsamma för alla" (Informant 1).

I samband med detta nämner hen en övning som kallas No Hands Up som är en övning där eleverna får träna på att uttrycka sig i helklass. Eleverna ska inte räkna upp sina händer utan pedagogen väljer ut vem som ska svara. Det som är speciellt är att eleven får säga pass om den inte vill eller kan svara. Detta gör det hela prestigelöst och nervositeten försvinner hos eleverna. Informant 1 menar att det är viktigt att samtala med eleverna om känslor inför en muntlig övning. "Man samtalar med eleverna om vad som skulle hända om vi till exempel provar att ha en redovisning. Då är det alltid någon som säger att taket inte kommer falla in eller jorden kommer ju inte gå under" (Informant 1).

Informant 1 menar att det gäller att ge eleverna uppdrag där de måste använda sitt tal. Eleverna kan få i uppgift att förklara något för en klasskamrat. På det sättet får de till exempel träna på att anpassa sitt talspråk till personen i fråga.

Informant 2 hade även hen ett specifikt arbetssätt som övar eleverna i att uttrycka sig. Detta arbetssätt kallas för EPA. Det står för **enskilt**, **par** och **alla**. Hen arbetar ofta på detta sätt. Eleverna får först möjlighet att tänka själva. Därefter får de diskutera och samtala med en kamrat om sina tankar. Sist ska åsikterna lyftas i helklass. Denna pedagog menar att det ger en trygghet hos eleverna som först får prova sina tankar med en kamrat innan det ska lyftas. "Övningen syftar till att eleverna ska vara aktiva i det muntliga samspelet. Det är till och med

så att elever som inte tidigare vågat tala inför andra smått börjar med det efter ett par omgångar med EPA” (Informant 2).

Informant 2 poängterar i samband med detta att det är viktigt hur man lägger upp det muntliga arbetet. Har man en hel lektion som går ut på att eleverna ska diskutera och samtala kommer koncentrationen att avta. Därför är det viktigt att varva det muntliga med annat skolarbete. Informant 3 inledde svaret på denna fråga såhär: ”Arbetet ska göras så naturligt som möjligt. Ha mycket övningar där talet är väsentligt” (Informant 3).

Hen fortsatte att träning är viktigt och eleverna måste få chans att tala till varandra på olika sätt, både i mindre grupper men även i helklass. Sker övningarna kontinuerligt kommer det utvecklas till en vana hos eleverna. Detta gör att de förhoppningsvis inte kommer känna sig så nervösa vid dessa tillfällen. När vi samtalar om redovisningar berättar informant 3 att vissa elever inte riktigt vet vad en redovisning är. Detta är alltså något de fått diskutera kring. Själva redovisningsarbetet har endast genomförts i mindre grupper och aldrig enskilt.

Informant 3 berättar att det är viktigt att försöka utmana eleverna när det kommer till att uttrycka sig eftersom en del känner en oro inför det. Hen uttryckte då: ”Man kan ge dem en utmaning, till exempel minst en gång idag ska du försöka säga vad du tycker” (Informant 3).

Informant 3 anser att de flesta av eleverna antar utmaningen och känner sig stolta efteråt. Det finns alltid elever som behöver peppas och påminnas lite extra. Informant 3 menar även att ibland sker arbetet med muntliga framställningar utan att man tänker på det. Till exempel vid morgonsamlingen, både när eleverna är yngre men även med äldre elever. Den går ut på att gå laget runt och berätta något. Detta är en sådan övning där de får träna på att tala inför varandra. ”Får man inte träna på att tala och uttrycka sig kommer det alltid kännas läskigt” (Informant 3). När det kommer till informant 4 läggs stor vikt vid att tala med eleverna om de strukturella dragen kring varje muntligt anförande. På detta sätt menar hen att eleverna får hjälpmedel för att klara de olika talsituationerna. Till exempel om man ska ge eleverna i uppgift att diskutera samtalar pedagogen först med eleverna om vad en diskussion är. Hen brukar även gå igenom vad man ska tänka på och hur man kan börja vid till exempel en diskussion. ”När eleverna är yngre behövs det mycket stöd för att det ska fungera. Ger man dem inget stöd kan man inte heller som lärare förvänta sig att övningen ger eleverna något” (Informant 4).

Informant 4 anser även att det är viktigt att berätta för eleverna om anledningen till varför det är viktigt att kunna uttrycka sig muntligt. Och det krävs träning.

När det kommer till frågan om varför man väljer att arbeta på de aktuella sätten varierar svaren. Informant 1 och 2 menar att när man får sätta ord på sina tankar och tala om dem med andra lär man sig ofta mer. Informant 3 menar dessutom att träning av kommunikation är viktigt då det är a och o i dagens samhälle. Speciellt med tanke på internet där man inte kan se varandra. Det kan då vara viktigt att samtala kring hur man bäst uttrycker sig så det inte tolkas fel.

Informant 4 menar även att det är viktigt att se det från båda sidor. Det är viktigt att träna på att vara både talare och lyssnare. Det gör att man förstår den andras situation och respekterar varandra.

5.5 Finns det enligt lärarna en progression i arbetet med muntliga framställningar/retorik

Samtliga informanter anser att det är svårt att säga var fokus ligger i respektive årskurs eftersom muntliga framställningar/retorik innefattar så mycket. Sedan menar informant 1 att det beror mer på vilken sorts grupp man har än på deras ålder. ”Vissa klasser kommer man långt med och andra inte. I läroplanen står det vad man ska arbeta med i årskurs 1-3 men det är viktigt att ta det i elevernas takt. ”Men det är viktigt att se till att man inte står och stampar på samma ställe för länge” (Informant 1).

Alla är överens om att lyssnandet är det man startar med. Eleverna ska tidigt börja träna på att lyssna utan att avbryta men även att själva få berätta saker. När redovisningar kom på tal menar informanterna att det ofta börjar tränas i årskurs 2 och 3. Då sker redovisningarna ofta i mindre grupper och sällan enskilt. Informant 1 menar dock att en typ av redovisningar kan förekomma tidigare. Ibland kan det handla om att eleven får komma fram och visa och berätta hur den tänkt. Det kan ske även i årskurs 1.

Informant 3 anser att det är mycket fokus på det talade språket i de lägre åldrarna. ”De små barnen behärskar ännu inte skriftspråket så bra vilket gör att talet blir en central del, den största delen till och med tillsammans med lyssnandet” (Informant 3).

Informant 2 berättar att hen försöker ha lätta övningar som tränar eleverna att tala inför en större grupp även i årskurs 1. Hen menar att det är viktigt att starta i det lilla. Det är viktigt att eleverna så tidigt som möjligt får testa på hur det känns. Det är själva görandet som ska vara i fokus och inte hur mycket man talar. ”Eleverna ska då säga något litet, något ord bara” (Informant 2). Hen säger att detta kan övas i samband med värdegrundsarbetet som startar i tidig ålder. Redan där talar man om hur man ska vara när någon annan talar. Det är alltså kunskap som

eleverna får tidigt i skolåren. Denna informant menar att det är svårt att på rak arm beskriva en progression men det finns en läroplan som ska följas och i den står det att eleven ska kunna tala, samtala och diskutera. Informant 2 menar att där har vi riktlinjer på vad som ska beröras i årskurs 1-3.

Något alla informanter är överens om är att i årskurs 2 och 3 blir det allt fler diskussions- och argumentationsövningar. Detta tror de kan bero på att det i vår läroplan ligger stort fokus på det muntliga i alla åldrar. Dock finns det lite mer av muntliga inslag i årskurs 2 och 3 än vad det gör i årskurs 1. Framförallt blir diskussionerna mer ämnesinriktade ju äldre eleverna blir.

Informant 1 och 2 anser att arbetet med muntliga framställningar/ retorik tar större plats i undervisningen ju äldre eleverna blir. Informant 3 menar däremot att ”i den nya läroplanen ligger stort fokus på samtliga delar inom det muntliga. Detta gäller alla åldrar men arbetet ligger på olika nivåer”.

Informant 4 anser att det, generellt, i årskurs 1-3, arbetas med sådant som ligger nära eleven. Till exempel att samtala och återberätta. Det är övningar som eleven lätt kan koppla till sig själv. Hen anser att just koppla till eleven och dennes erfarenheter är sådant som är genomgående när det kommer till det muntliga språket i årskurs 1-3. Hen anser att det i årskurs 3 är viktigast att träna just på det muntliga. Detta för att förbereda dem inför kommande årskurser där de muntliga delarna blir betygsgrundande.

Ett mönster är att alla nämnde ordet respekt. De informanter som deltagit i denna studie talade mycket om att få eleverna att respektera varandra. Det verkar vara en central roll när det kommer till just arbetet med muntliga framställningar/retorik. Alla förde någon form av diskussion med eleverna om hur man ska vara när någon talar oavsett om man är få personer eller ska hålla ett muntligt anförande. De menar att det handlar om att få eleverna att våga, det är där arbetet börjar och ständigt pågår oavsett vilken årskurs det gäller.

5.6 Sammanfattande analys

Syftet med detta examensarbete är att ta reda på hur pedagoger arbetar med muntlig framställning och retorik i årskurs 1-3. De mönster som resultatet visat utifrån syftet kommer här nedan att presenteras. Det övergripande syftet med att arbeta med muntlig framställning och retorik anses vara för att ge eleverna verktyg för att våga uttrycka sig. Som pedagog anses det vara av stor vikt att eleverna ska förstå att deras åsikter och berättelser är viktiga. Ett mål är även att göra eleverna medvetna om att precis som skriftspråket så har det muntliga språket olika strukturer och regler.

Utifrån de resultat som har framkommit kan det utläsas att just ordet retorik inte används i skolans vardag. De informanter som deltog i denna undersökning kopplade retorik till att tala inför stora folkmassor. Den valda litteraturen menar att det ofta är vanligt att man associerar retorik med just det. Efter att ha analyserat intervju svaren kan man se att det sker ett kontinuerligt arbete med retorik men pedagogerna är mer kända med begreppet muntlig framställning.

De arbetssätten som dagligen används när det kommer till muntliga framställningar är diskussioner och samtal. Dessa kan vara medvetet planerade eller oplanerade, som till exempel samtal med eleverna under morgonsamlingen. Ett annat mönster som kan utläsas är att övningarna när det kommer till muntlig framställning oftast sker parvis eller i mindre grupper. Det är sällan övningarna sker enskilt. Detta beskriver många av informanterna som ett medvetet val. De anser att eleverna blir mer bekväma och trygga i att uttrycka sig i sådana sammanhang. Några av informanterna påpekar även att relationen och klassrumsklimatet är viktiga delar när det kommer till att eleverna ska våga uttrycka sig. Dessa informanter menar att om inte omgivningen runt omkring eleverna är trygg kommer de inte vilja uttrycka sig. Pedagogerna menar att progressionen när det gäller arbetet med muntliga framställningar/retorik inte helt går att beskriva. Detta för att det bör anpassas till elevernas nivå och inte till själva årskursen. Att gå vidare till något endast för att eleverna går i årskurs 2 innebär inte att det kommer vara fördelaktigt för dem. Detta för att de ännu inte tillägnat sig de grundläggande kunskaperna. Dock anser informanterna att lyssnandet och respekten för varandra är det som startar arbetet. Sedan menar de att diskussioner och samtal kommer mer i årskurserna 2 och 3. Då anser de även att de diskussioner som sker är mer ämnesinriktade än i åk 1. Diskussionerna blir mer ämnesinriktade ju äldre eleverna blir.

6. Diskussion

Intervjuernas resultat kommer diskuteras i relation till tidigare forskning och valda teorier. Detta kallas för en resultatdiskussion. Detta avsnitt kommer även innehålla en metoddiskussion där den valda metoden reflekteras kring.

6.1 Metoddiskussion

6.1.1 Genomförande

Den valda metoden för detta examensarbete är kvalitativa intervjuer. Anledningen till att valet föll på denna typ av intervju handlar om att arbetet skulle utgå från att höra hur pedagoger tänker kring retorik och muntliga framställningar. Intresset har varit på att få höra hur olika pedagoger arbetar med det. Just kvalitativa intervjuer passar ypperligt när man som intervjuare är ute efter att förstå något och ta del av erfarenheter (Trost 2010 s.32).

Ambitionen var att få olika svar från de intervjuade för att sedan kunna jämföra dessa. När det kommer till just kvalitativa intervjuer kan det vara klokt att spela in intervjuerna. Detta för att det är viktigt att få med allt informanten delger och inte missar något (Dalen 2015 s.34).

Intervjuerna spelades in och anteckningar fördes. Att inte göra några anteckningar skulle göra efterarbetet tyngre samt att det är skönt att ha det som sägs på två ställen. De inspelningar som gjordes användes sedan för att se till att allt fanns med i anteckningarna men också för att fylla på med information som missats. Trost (2010 s.74) menar att anteckningar kan störa intervjun. Använder man ljudinspelning kan fokuset helt vara på informanten. Även om det fördes anteckningar var det största intresset på informanten. När det gällde att spela in var det några av informanterna som var lite tveksamma. Då frågades det självklart om de ville att jag endast skulle föra anteckningar. Men alla svarade att så länge intervjun inte hamnade i andra händer gick det bra. En av intervjuerna genomfördes via telefon. Detta på grund av praktiska omständigheter för informanten. Denna intervju var lika lång, 30 minuter, som de andra. Den enda skillnaden är att som intervjuare kunde man inte se informantens kroppsspråk och ansiktsuttryck. Trots det så fungerade det bra, bättre än förväntat.

Intervjuerna har varit svårare än väntat att genomföra. När det kommer till själva intervjutillfällena så kunde det ibland kännas som att informanterna trodde att jag som intervjuare var ute efter ett specifikt svar, ett svar som ansågs vara rätt. Det som kunde ha poängterats innan intervjun var att det inte fanns mycket kunskap kring ämnet. Det hade kunnat ge informanterna en mer tydlig bild av att som intervjuare satt jag inte inne med de rätta svaren eftersom det inte fanns några. Eventuellt hade en hypotes även kunnat ställas, just

för att vid intervjutillfället hade man då kunnat plocka fram sin hypotes och frågat informanten rakt ut kring vad hen ansåg om detta.

6.1.2 Etiska ställningstaganden

När det gäller de etiska ställningstaganden har Vetenskapsrådet följts. Arbete har utgått från informationskravet, samtyckeskravet, konfidentialitetskravet och nyttjandekravet (Vetenskapsrådet 2002 s.6). Samtliga krav har varit aktuella i detta arbete. Det har varit otroligt viktigt att vara tydlig om vilka rättigheter informanterna har. Detta för att de inte ska tro att man inte bryr sig utan bara vill ha en intervju. Skulle jag själv i framtiden bli kontaktad av studenter som vill göra intervjuer så vill även jag känna mig trygg och inte utlämnad.

Särskilt viktigt har det varit att delge informanterna om att de inte kommer att kunna bli identifierade. Inga namn på varken informanter eller skolor finns med. De etiska riktlinjerna ger en trygghet både för deltagaren och den som utför arbetet.

6.1.3 Urval

De informanter som valdes till denna studie skulle vara verksamma inom grundskolan årskurs 1-3. Tanken från början var att få ihop 6 informanter. Detta var inte helt lätt. Det var många som inte svarade eller som svarade att de inte hade tid. Detta kan bero på att det under våren varit både utvecklingssamtal och nationella prov ute i skolorna. Några av dem som svarade angav även att de redan skulle ha en intervju och ansåg detta räcka. Det slutade med att antalet informanter blev 5. Intervjuerna genomfördes med alla 5 men efter att ha analyserat resultaten av intervjuerna insåg jag att den femte pedagogen hamnade utanför ramarna när det gällde denna undersökning. Den femte informanten gav mycket intressanta synvinklar och exempel på retorikarbetet. Det som senare blev ett problem var att jag insåg att informanten inte arbetade så mycket med muntlig retorik, som var det arbetet syftade till. Hen arbetade med retorik men i andra former. Detta gjorde att resultatet från denna intervju inte kunde presenteras. Detta var alltså inget jag reflekterade vid under intervjun utan något jag insåg under efterarbetet. När det gäller detta arbete insåg jag att denna informants svar inte skulle svara på arbetets syfte vilket är det som är ramarna. Så för att arbetet skulle hålla ihop på ett bra sätt togs detta beslut.

Att få tag i informanter var mer komplicerat än jag trodde. Det gjorde att urvalet inte helt blev som det var tänkt. Från början var tanken att försöka få informanter ifrån olika skolor för att se om det fanns någon skillnad. Eftersom det var svårt att hitta informanter så var varje

pedagog som kunde delta värdefull. Det fick gå bra att vissa av informanterna arbetade på samma skola även om det inte var grundtanken.

6.1.4 Reliabilitet och validitet

I stort handlar reliabilitet om att analysera hur tillförlitligt ett arbete är. Det ska till exempel inte vara någon slumpmässig påverkan på intervjuerna (Trost 2010 s.131). Det gör att arbetet inte ses så tillförlitligt kopplat till denna punkt. Detta för att det kan ske oväntade saker vid/gällande intervjuer. Individerna är olika och som intervjuare måste man anpassa intervjun efter varje person. När det kommer till tillförlitligheten ska alla informanter ha samma förutsättningar. Detta hade inte informanterna. Anledningen till det är för att några utav dem hade lite svårigheter med själva begreppet retorik. Det var inget de hade reflekterat över så mycket tidigare. Det kan bero på att retorik, själva begreppet, inte står med i skolans läroplan. Två av informanterna hade även sökt på begreppet på google för att få lite mer kunskap om vad det innebar.

Arbetet hade haft högre reliabilitet om fler intervjuer genomförts. Olyckligtvis föll även en av informanterna bort. Det gör att endast 4 pedagoger presenterades i resultatdelen. Mitt resultat har påverkats av att en informant föll bort genom att underlaget blev mindre.

Som det också har presenterats finns vissa svårigheter med att mäta validiteten vid kvalitativa intervjuer. Detta för att man som Trost (2010 s.133) menar är ute efter erfarenheter och tankar hos informanterna. Validitet syftar till att det som avser mätas verkligen mäts. I detta arbete har syftet samt frågeställningar besvarats. De etiska riktlinjerna har tagits i beaktande vilket gör att trovärdigheten på arbetet ökar en aning.

6.2 Resultatdiskussion

Denna resultatdiskussion kommer att diskuteras utifrån arbetets frågeställningar. Intervjuernas resultat kommer diskuteras i relation till den teori och forskning som arbetet har tagit upp.

Frågeställningarna är följande:

- Om och hur förstår lärare sitt arbete med muntliga framställningar som retorik?
- Hur beskriver lärare sitt arbete med muntliga framställningar?
- Finns det enligt lärarna en progression i arbetet med muntliga framställningar?

6.2.1 Om och hur förstår lärare sitt arbete med muntliga framställningar som retorik?

När det kommer till att tala om hur man som lärare förstår sitt arbete med muntliga framställningar som retorik så har man som lärare vetskap om varför man ska arbeta med muntliga framställningar. Skolverket skriver i sitt kommentarmaterial ”kunskapsområdet som

handlar om hur man talar, lyssnar och samtalar har stor betydelse för elevernas tilltro till sin språkförmåga” (Skolverket 2016 s.14).

Självklart är det av stor vikt att eleverna vågar uttrycka sig genom att uttrycka sina åsikter och dela med sig av sina tankar. Men Dysthe (1996 s.241) menar att för att en elev ska kunna utveckla sin språkförmåga gäller det även att ställa krav och utmana eleven. Informanterna menar att självklart bör inte arbetet endast syfta till att få eleverna att våga men det är en grund som måste läggas innan man kan utmana eleven och gå vidare. Olsson Jers (2012 s.6) skriver att syftet med att arbeta med muntliga framställningar istället handlar om att förbereda eleverna. Hon menar att dessa kunskaper är viktiga när det kommer till att fungera som en god demokratisk medborgare. Då behöver man klara av att uttrycka sig och dela med sig av sina åsikter för att kunna påverka. Två av informanterna uttryckte att retorik är en viktig del för att kunna fungera ute i samhället. Även Dysthe (1996 s.249) skriver att det muntliga språket i klassrummet är en stor nödvändighet att lära sig för eleverna. Det är för att de ska förberedas inför samhället utanför skolan. Detta gör att en fundering kring varför inte fler av informanterna nämnde detta dyker upp. Förklaringen skulle kunna vara att det syftet är för övergripande. Pedagogerna tänkte mer på här och nu och syftet för just sina elever. Eftersom dessa elever är så pass små handlar det mer om att få dem att vilja och våga än att träna dem i att vara goda demokratiska medborgare. Även om det sker under arbetets gång.

Informant 4 anser att det är av stor vikt att lära eleverna att det muntliga språket har olika strukturer och regler. Det är inte en kunskap man bara har utan det krävs, precis som Kindeberg (2012) säger, träning för att bli bra på att använda sitt språk (Urskola: Dialogen i klassrummet 2012). Den här informanten menar också att det är viktigt att eleverna förstår att språket behöver anpassas till respektive situation. Det hen menar kan vara problematiskt med detta är att eleverna är så pass små vilket kan göra det svårt att få dem att förstå detta. Det som då skulle kunna underlätta är att ge eleverna konkreta exempel. Att man samtalar om att det kanske inte går att uttrycka sig på samma sätt hemma som när man är i skolan. Hen menar då att det även är av stor vikt att förklara för eleverna varför det är på det här viset.

Det man även kan utläsa av intervjuerna är att pedagogers syn på retorik är att det endast handlar om konsten att tala inför större folkmassor. En första tanke från informanterna var även att retorik inte är något som berörs i skolan. Detta är gemensamt för samtliga informanter, att de oftast inte är medvetna om att det är delar av retoriken de arbetar med. Det är en vanlig känsla enligt Rehnström (2011). Hen menar att pedagoger ofta inte tänker på att det de arbetar med är retorik. Hon menar att det arbetet ständigt pågår, både i klassrummet

tillsammans med eleverna samt i arbetet utöver detta. Detta är intressant. Även om själva ordet retorik inte finns med i läroplanen så finns olika delar inom retoriken i hög grad med. Det står bland annat: ”Genom undervisningen i ämnet svenska ska eleverna sammanfattningsvis ges förutsättningar att utveckla sin förmåga att lyssna och återberätta i olika samtalssituationer” (Skolverket 2011 s.248). Men pedagogerna var vana vid begreppet muntliga framställningar men inte att det innehåller samma delar som retoriken gör.

6.2.2 Hur beskriver lärare sitt arbete med muntliga framställningar?

När det gäller arbetet med muntliga framställningar i skolan överensstämmer en del av forskningen med informanternas svar. Både informanterna och Palmér (2008 s.26) menar att arbetet sker genom olika övningar. Palmér menar att om övningarna är en naturlig del av undervisningen skapas en vana hos eleverna att använda talet i olika situationer.

Informanterna menar att arbetet ofta sker i mindre grupper eller parvis och då handlar det om övningar där eleverna får diskutera, samtala och lyssna på och med varandra. När det gäller just övningar där syftet för eleverna är att träna sin förmåga att diskutera och föra fram sina åsikter menar Palmér (2008 s.28) att mindre grupper är ett bra alternativ just för att det blir lättare för alla elever att komma till tals. Skolverkets bedömningsstöd Nya språket lyfter tar även de upp vikten av mindre grupper. De skriver att när det gäller just det tidiga lärandet av det talade språket krävs det att det startar någonstans och då är mindre grupper ett bra alternativ. De poängterar dock att det är viktigt att succesivt öka storleken på grupperna för att hela tiden öka elevernas språkförmåga (Skolverket 2016 s.23).

Här kan man börja fundera på varför det är bättre att vara i mindre grupper. Särskilt med tanke på att flertalet informanter menar att ofta är eleverna inte nervösa, ofta kanske de inte tänker på att de gör ett muntligt framträdande. Det kan vara så att pedagogerna tänker i samma banor som Dysthe. Dysthe (1996 s.52) menar att kunskap föds bäst i samspel med andra. Detta kan vara en bidragande orsak till att pedagogerna ofta låter eleverna träna sin muntliga förmåga i grupp. Informanterna menar att det är större chans att eleverna kan lära sig av varandra och lättare ta till sig kunskap när det är färre elever. Det sociokulturella perspektivet tar upp just detta, att personer utvecklas med hjälp av andra människor, att det är i samspel med andra som ett lärande sker (Säljö 2000 s.37). Det kan också vara så att eleverna lättare kan koncentrera sig på det de ska göra om det inte är för många elever runtom, de slipper känna sig nervösa.

De pedagoger som intervjuats menar att det inte endast hjälper att dela upp eleverna i mindre grupper. Både informanterna och Skolverket menar att klassrumsklimatet är viktigt. Är

klimatet tryggt kommer detta i sin tur bidra till att eleverna känner sig trygga och vågar uttrycka sig (Skolverket 2016 s.24).

Informanterna talade alla om att arbetet med muntliga framställningar startar genom att få eleverna att visa respekt gentemot varandra. Eleverna ska kunna lyssna utan att avbryta någon eller själv börja berätta något. Detta är något som även Dysthe problematiserar, att det inte räcker med att ge eleverna ordet och tro att de vet hur de ska göra. Hon menar att många elever har svårt med att lyssna och möta andra på ett bra sätt. Därför är det viktigt att arbeta med muntliga framställningar tillsammans med eleverna. Det kommer få till följd att de får kunskap om hur de både kan möta varandra och uttrycka sig själva på ett så bra sätt som möjligt (Dysthe 1996 s.69).

6.2.3 Finns det enligt lärarna en progression i arbetet med muntliga framställningar/retorik?

Alla informanter är överens om att lyssnandet är det man börjar med i de allra yngsta åldrarna. En av informanterna menar dock att det talade språket även tar stor plats när eleverna är yngre just för att de ännu inte kan behärska skrivandet. När det gäller diskussioner, samtal och redovisningar anser informanterna att detta blir mer centrala delar i årskurs 2 och 3.

Informanterna belyser att arbetet med de olika delarna inom muntliga framställningar/retoriken beror på de aktuella eleverna och vart de befinner sig. Detta är något som även Palmér (2008 s.26) och Skolverket (2016 s.23) berör. De menar att det ska ske en systematisk talundervisning och den ska succesivt öka. Dem båda skiljer sig en aning åt, Palmér menar att svårighetsgraden inte ska ökas förrän eleverna är redo. Skolverket påpekar istället att man ska öka lite hela tiden. Får eleven hela tiden utmanas så kommer de kunna utvecklas. Det är inget som går att genomföra om man står kvar på samma ställe för länge.

Ska eleverna kunna utvecklas i att tala, samtala och diskutera är det mycket viktigt att arbetet med denna träning får komma igång. Vi har en läroplan att följa där det står att eleven ska utveckla sin förmåga att genomföra ”muntliga presentationer och muntligt berättande om vardagsnära ämnen för olika mottagare” (Skolverket 2011 s.248). Detta gäller för årskurs 1-3. Det svåra kan anses vara hur lång tid man ska öva på varje del. Det kan vara svårt att avgöra när en elev är redo att gå vidare. Denna fundering tar mig tillbaka på det informant 3 sa. Hen menade att en elev ska våga utan att bli tvingad. Det kanske är så att en elev är redo att gå vidare till nästa nivå när man som pedagog märker att den vågar utan att man måste peppa den till att göra det.

Retorikpedagogen Gunlög Å Lindell, som nämndes tidigare i bakgrundsavsnittet, beskriver retorikarbetets process som ett träd. De lägsta åldrarna är längst ner för att logiskt stiga (Rönnlid 2013 s.27). Det som kan vara viktigt att tänka på är att Lindell inte är någon forskare. Detta gör att man bör ha i åtanke att denna process kan vara något som hon kommit fram till utifrån hennes egna yrkesliv. Det är alltså inte säkert att alla upplever det som hon. Efter att ha lyssnat på intervjuerna kan ett samband ses med det informanterna angav och det Lindell skriver. Även om inte informanterna beskriver processen som ett träd är de inne på liknande spår. Samtliga informanter menar att det arbetet med muntliga framställningar/retorik startar med respekt och att lära sig lyssna. De menar att det är svårt att fortsätta arbetet om inte dessa delar har genomarbetats ordentligt.

6.2.4 Slutsats

Ambitionen med detta examenarbete har varit att ta reda på hur pedagoger arbetar med muntliga framställningar och retorik i årskurs 1-3. Detta har besvarats med hjälp av tre frågeställningar som utgått från det övergripande syftet. Det har sedan skapats intervjufrågor som kunnat besvara arbetets frågeställningar. Utifrån intervjufrågorna visade det sig att retorik faktiskt är en central del i skolans vardag men där är det mer känt som muntliga framställningar. När det kommer till just progressionen av muntliga framställningar/retorik har det visat sig att det är lyssnandet som är det första man startar med men sedan ökar nivån succesivt när eleverna är redo. Det har alltså visat sig att det är svårt att beskriva en arbetsprocess när det kommer till muntliga framställningar/retorik, det informanterna dock varit säkra på är att det är något som berörs i alla årskurser men på olika nivåer.

Ett problem gentemot muntlig framställning är att retoriken inte uppmärksammas i samma utsträckning i skolan. De informanter som deltagit i denna undersökning anser att retoriska kunskaper är viktigt och inte får glömmas bort. För att inte glömma vikten av retoriska kunskaper kan fortbildning vara ett alternativ. Kindeberg menar att om pedagoger skulle bli mer medvetna om att väldigt mycket utav det arbete de gör är retorik skulle de få en djupare förståelse kring hur viktigt det är att eleverna får med sig den typen av kunskaper till sin framtid även utanför skolan. Detta för att på bästa sätt kunna hjälpa eleverna på vägen till att bli goda språkanvändare (Urskola: Dialogen i klassrummet 2012). Precis som med allt annat i skolan så är retoriska kunskaper något som hela tiden behöver utvecklas och tränas på. Utifrån intervjuerna har det visat sig att de pedagoger som ställt upp arbetar med någon form av retorik varje dag men de kanske inte alltid tänker på att det är retorik utan tänker att det endast är muntliga framställningar. Detta är något som Rehnström (2011) belyst. Hon menar att

nästan alla de arbetsuppgifter en pedagog har innehåller någon form av retorik men ofta är det inget som tänks på. Detta stärker en fundering om att låta landets pedagoger fortbilda sig inom området retorik och även om det i läroplanen skulle vara relevant att kalla det för retorik.

Det har visat sig att man i hög grad arbetar med olika delar som hör till retorik, nämligen samtala och diskutera. Muntliga framställningar handlar om att framföra något med hjälp av sitt talspråk som är centralt när det handlar om retorik. Talet har även det en central del när det kommer till det sociokulturella perspektivet som menar att talet är en människas bästa verktyg när det handlar om att utvecklas kunskapsmässigt samt för att kunna beskriva olika saker eller händelser för varandra (Säljö 2000 s.83). Det kanske vore relevant att benämna det som retorik i vår läroplan, men då krävs det nog, som nämnts här ovan, att pedagoger får fortbilda sig inom det för att få en djupare förståelse om vad som ingår i begreppet retorik, att det kan diskuteras i termer när det handlar om just muntliga framställningar.

6.2.5 Lärdom och vidare forskning

Detta examensarbete har öppnat mina ögon för hur viktigt det är att träna eleverna i att uttrycka sig och dela med sig av sina åsikter. Att kunna tala är inte en förmåga man har eller inte har. Det krävs träning för att anpassa sitt tal till både mottagare och situation. Det som dock är viktigt att tänka på är att mina frågeställningar endast har besvarats av fyra pedagoger. Det är egentligen omöjligt att veta om detta hade blivit resultatet om fler informanter på fler platser i Sverige hade deltagit. Just att nå ut till fler informanter för att få en djupare bild av det hela hade kanske enkäter varit ett bra val, samtidigt är intervjuer ett bra alternativ om ambitionen är att fånga personliga erfarenheter och vid en intervju finns även utrymme att kunna ställa följdfrågor och därmed kunna få en större förståelse för ämnet.

Utifrån intervjun med den informant som togs bort skulle jag vilja undersöka retoriken när det kommer till elever som inte kan använda sitt tal. Det vore intressant att se vilka sorts hjälpmedel det finns samt hur man arbetar med retorik tillsammans med dessa elever. Det som också skulle vara intressant att göra är att höra elevernas perspektiv. Några av informanterna i denna studie uttrycker att elever oftast inte blir nervösa när de ska framträda muntligt. Det skulle därför vara intressant att intervjua elever för att ta reda på om de känner nervositet inför att framträda muntligt eller inte. Jag skulle även vilja utföra liknande undersökning som denna fast med ett större underlag just för att se om detta resultat även skulle gälla fler pedagoger.

Referenslista

- Beronius, K. Ekenwall, M. (U.Å). *Lärarhandledning: Våga tala-Vilja lyssna*. Hämtad från http://www.ur.se/mb/pdf/handledning/166000-166999/166278-1_Retorik%20Handledning.pdf (2017-05-03)
- Dalen, M. (2015). *Intervju som metod*. Malmö: Gleerups Utbildning AB
- Dysthe, O. (1996). *Det flerstämmiga klassrummet*. Lund: Studentlitteratur AB
- Häger, B. (2007). *Intervjuteknik*. Stockholm: Liber AB
- Kinderberg, T. (2011). *Pedagogisk retorik - den muntliga relationen i undervisning*. Stockholm: Natur och kultur
- Krag Jacobsen, J. (1993). *Intervju-konsten att lyssna och fråga*. Lund: Studentlitteratur AB
- Krokmark, T. (2011). *Den tidlösa pedagogiken*. Lund: Studentlitteratur AB.
- Säljö, R. (2012). *Den lärande människan- teoretiska traditioner*. I Ulf P Lundgren, Roger Säljö och Caroline Liberg (red). *Lärande Skola Bildning- grundbok för lärare*. Andra utgåvan. Stockholm: Natur och kultur.
- Olsson Jers, C. (2010). *Klassrummet som muntlig arena-Att bygga och etablera ethos*. Malmö: Malmö högskola
- Palmér, A. (2010). *Muntligt i klassrummet-om tal, samtal och bedömning*. Lund: Studentlitteratur AB
- Palmér, A. (2008). *Samspel och solostämmor- Om muntlig kommunikation i gymnasieskolan*. Uppsala: Uppsala universitet
- Patel, R. Davidsson, B. (2011). *Forskningsmetodikens grunder: att planera, genomföra och rapportera en undersökning*. Lund: Studentlitteratur AB
- Prage, S. Svedner. P-O. (2008). *Tala samtala lära- om lärares och elevers tal i undervisningen- en handledning*. Uppsala: Alfa print AB
- Rehnström, Å. (2011). *Nå fram med ditt budskap*. Förskolan, Lärarförbundet, 27 april. <http://forskolan.se/na-fram-med-ditt-budskap> (2017-03-08)
- Rönnlid, P. (2013). *Lära för livet: Intervju med Gunnlög Å Lindell*. Februari 2013 <https://static1.squarespace.com/static/50d19b38e4b0610fe0abdd0f/t/52374fbde4b082ba47d6a04e/1379356605571/LARA+2-2013.pdf> (2017-06-01)
- Sigrell, A. (2008). *Retorik för lärare konsten att välja språk konstruktivt*. Ödåkra: Retorikförlaget AB
- Skolverket. (2016). *Kommentarmaterial till kursplanen i Svenska*. Hämtad från https://www.skolverket.se/polopoly_fs/1.178922!/Nya%20spr%C3%A5ket%20lyfter_webbpdf.pdf (2017-03-21)

- Skolverket. (2011). *Läroplan för grundskolan, förskoleklassen och fritidshemmet 2011*. Hämtad från <https://www.skolverket.se/publikationer?id2575> (2017-03-20)
- Skolverket. (2016). *Nya Språket Lyfter*. Hämtad från <https://www.skolverket.se> (2017-03-23)
- Säljö, R. (2000). *Lärande i praktiken*. Lund: Studentlitteratur AB
- Trost, J. (2010). *Kvalitativa intervjuer*. Lund: Studentlitteratur AB
- Urskola (2012). *Pedagogens retorik-dialogen i klassrummet*. (video). Hämtad från <http://urskola.se/Produkter/169105-Pedagogens-retorik-Dialogen-i-klassrummet> (2017-03-07)
- Vetenskapsrådet. (2002). *Forskningsetiska principer inom humanistisk-samhällsvetenskaplig forskning*. Stockholm: Elanders Gotab
- Wood, KC. Smith, H. Grossniklaus, D. (2001). *Piaget's stages of cognitive development*. University of Georgia. Hämtad från <https://www.saylor.org/site/wp-content/uploads/2011/07/psych406-5.3.2.pdf> (2017-03-21)

Informationsbrev inför intervju

1. Allmän Information

Syftet med mitt examenarbete är att titta närmare på hur arbetet med retorik ser ut i skolan. Retorik som många förknippar med konsten att tala inför grupp men som är så mycket mer, det handlar bland annat om att diskutera, argumentera och samtala med varandra.

I stora drag så bygger detta examensarbete på intervjuer med verksamma lärare i åk f-3. Intervjuerna kommer sedan ligga till grund för det resultat som kommer att presenteras i arbetet. Anledningen till att jag valt intervjuer som metod är för att jag är intresserad av lärarens syfte med att arbeta med retorik och hur man som lärare arbetar med retorik tillsammans med sina elever.

Denna information skickas till dig då du valt att delta som informant och därmed vara en del av mitt examensarbete som jag skriver i slutet av min grundskollärautbildning F-3 vid Karlstad universitet. När examensarbetet är färdigt kommer det att kunna publiceras på sajten diva.se där många tidigare examenarbeten redan finns. Då kommer det också finnas möjlighet att gå in och läsa det färdiga arbetet.

2. Det praktiska genomförandet

Intervjun är beräknad att ta cirka 30 minuter. Vid intervjun kommer jag att både anteckna och spela in ljudfiler just för att det kan vara svårt att hinna med att skriva allt under intervjun. En annan anledning är att fokuset ska vara på intervjun och inte på att hinna med att skriva.

Inspelningen kommer endast användas i efterarbetet och sammanställningen av resultatet och sedan kommer den direkt att tas bort. Den enda som kommer lyssna på inspelningen är jag som student.

3. Du som informant

Deltagandet är frivilligt så du kan när som helst avbryta din medverkan, även om intervjun redan är igång. I arbetet kommer du även vara anonym, ditt namn kommer inte att stå med utan jag kommer referera till informant 1 o.s.v.

De uppgifter som du lämnar kommer bara användas till examensarbetet och inget annat.

Tack för att du valt att delta i mitt arbete, har du frågor eller önskar intervjufrågorna i förväg är det bara att höra av sig via mail eller telefonnummer.

Med vänliga hälsningar Sanna Olsson

Intervjufrågor inför examensarbete

1. Hur länge har du arbetat som lärare?
2. Vilken/Vilka årskurser undervisar du i?
3. Om jag säger retorik, vad tänker du på då?
4. Vad är syftet, enligt dig, att arbeta med retorik?
5. Hur mycket arbetar du med retorik?
6. Hur ser arbetet med retorik ut?
7. Varför väljer du att arbeta på detta sätt?
8. Vad arbetar man med, i respektive årskurs, när det kommer till retorik?
9. Vilken roll tycker du lyssnandet har när gäller retorik?
10. Finns det något du vill tillägga?